

Xaime Domínguez Toxo

ULISES VOLTA DAS ILLAS

I. Ulises no seu mar.

Roberto búrlase do mar que nos obriga, na enchente, a gabear por riba dos penedos. Bate a marusía contra as pedras e as xerfas anegan as furnas. Sentimos a presión do vento sobre nós, sobre os ollos. Meu pai e os homes andan a cobrar dunha xávega. Unha tosta - “¿Que pinta no mar?”, pregunta a berros o patrón -, cabalga aboiano no rizo da onda, subindo e devalando coa resaca. Baila no medio da espuma branquísima. Hai que ir collela, facer firme os cabos e agarrala. A tosta golpea con forza na area, revírase entre as pernas, zafa por debaixo do aparello. Unha voz e un riso profundo recorren a praia. Fenden os homes da gamela os remos na negrura da tinta dos chocos, a bogada é enérxica, renxen os estobos nos toletes, a virada da chalana por riba da tralla funde as cortizas. Un xuramento resoa baixo as nubes mouras cargadas de chuvia. A voz de Manolo Lavandeira estrala contra a galerna. As xaretas ténsanse, e a ardentía do xarabal, apiñado dentro da rede, escalda na superficie do mar, entolecendo as gaivotas. A tosta enfiou contra os cons e ficou varada, os corpos dos homes, coas pernas firmemente fincadas na area, cobran con rabia dos chicotes. A voz arfada do patrón marca o ritmo dos pulos; as bandas da xávega comezan a aparecer malladas de piardas e bolos. Un dos homes afrouxa a tensión e, dun lategazo, estrica o claro do aparello no aire con forza, facendo tremer a malla; o peixe, ao depenar, entra no copo da arte. Algúns acoden correndo dende a chalana, xa en terra, a botar unha man. Debaxo dun balón, que arroia para enchouparnos, o copo xurde do mar como unha lúa en movemento, brillando a rebentar. Nós levantamos con forza o aparello pola coroa e abocamos a carga na area. O patrón berra polas patelas, comeza a repartir os quiñóns. O peixe miúdo, as fanecas, as luras, os chocos, algún abadexo van cubrindo os fondos das cestas; os mariñeiros asexan o reparto. O rillote de Roberto achégase renarte, cóase entre as pernas dos homes, apaña un dos chocos, agáchao por dentro da camisa e bota a correr polas leiras arriba, liscando. O patrón mírao fuxir. Agarra un bolo e tirallo as gaivotas, danlle ganas de mandar a un dos homes detrás daquel bandallo, pero cala e segue co reparto. Murmura de seguido o nome do pai do rapaz, ata que finalmente se decata que o bisbar non lle interesa a ninguén. Bota un pecado e sigue co reparto dos quiñóns. O patrón, ese home roibo que ten sereas tatuadas nas meniñas dos ollos, é o meu pai; Roberto, meu mellor amigo; coma quen di, criouse na casa.

II. Non ser serea levoulle anos á nai de Ulises.

Miña nai, Clara, era unha especialista en apañar verbas. Unha vez, cando eu era pequeno, dixen leite e ela apañou unha vaca. Outro día, dixen xurelo e apañou unha rapeta enteira; pero detrás da rapeta viña unha parella de bous de Marín, e cada bou traía unha tripulación de quince homes. A miña nai sentounos en ringleira na mesa do comedor e preparoulles unha caldeirada de: Que me conta? Como lle vai? Que tal está vostede? Vai todo ben? A marea foi boa? Entón, eu dixen pai, e miña nai apañou ao máis roibo de todos eles. Un que tiña as meniñas dos ollos coa forma das sereas. Cando estaba contento, e fitabas para el, as sereas nadaban dentro dos seus ollos. Cando se deitaban miña nai chamáballe “meu patrón”, xuntos botaban uns aturuxos que enchían a casa de carriolas e gorrións, facían tremer as paredes e o teito volvíase transparente. Eu aproveitaba para saír voando pola xanela e dicir todas as palabras prohibidas coas que se entendían os mariñeiros, e que miña nai non me deixaba pronunciar na casa, xa sabedes: merda, carallo, foder; porque miña nai dicía que con esas palabras só conseguía apañar confesións de beata, tarxetas de crédito caducadas ou ascensores que che vertían no andar alampante das rebaixas, nuns grandes almacéns que non deixaban mirar o mar. E que podíamos facer nós se non podíamos mirar o mar?

Unha mañá, ao espertar, trabuqueime, en vez de bos días dixen adeus, e miña nai apañou o baleiro ao outro lado da cama. Cando chegamos ao peirao o barco do meu pai, o mariñeiro louro

que levaba sereas tatuadas nos ollos, estaba coas portas dos aparellos amarradas na popa en ruta cara os bancos dun norte máis aló do horizonte.

- Non te amoles, sorríume a miña nai, levan boa marea, van de barlovento e logo han de estar de volta.

Para escapar da señardade que nos deixara aquela ferida berrei area e miña nai apañou unha praia de mar verde esmeralda, con loureiros enriba dos penedos. Había uns cons tan redondos coma os seus peitos. Eu, dende o máis alto, tireime espido de cabeza no mar e aboiei durante horas, pintando o morto, coma se fora un muxo que agardase na fenda da miñoa.

Esgotado de nadar fiquei durmido enriba dunha pedra con forma de ventre de balea revirada; o sol viaxando por riba nosa, fechábame as pálpebras. Espertei borboriñando fame e miña nai apañou unha mesa de terraza nunha illa grega, con mantel a cadros e cadeiras de madeira palla. Estaba atendida por un home cotrolo e calvo que gastaba un negro bigote de morsa, e tiña unhas diminutas alas nos nocellos que lle permitían ir e vir voando cun prato en cada man. “Os gregos das illas máis afastadas do continente somos así; aínda nos queda algo dos tempos dos deuses”, grallou diante do meu pasmo. Miña nai aplaudía cada vez que aparecía cunha fonte: de polbo feito na brasa, iogur con macedonia ou follas de figueira adobiadas de leite callado con amoras e canela.

Cando rematamos de xantar, miña nai botouse a bailar e a cantar con aquel home. Agarrados polo van movíanse, coma se viaxaran nunha alfombra voadora, por entre as mesas. Eu quixen dicir algo, pero quedei enlevado, ollando o azul interminable dun ceo que me cativaba.

Cando me fixen grande, esa maneira parva que os maiores teñen de chamar á chegada do insomnio, embarquei de mariñeiro de altura. Coñecín a inmovilidade dos mares xeados, onde o tempo non existe e nunca te fas vello; as chairas dos carromeiros, tan mestas que podes camiñar durante días por riba do mar sen afundirte; os labirínticos neboeiros, nos que virabamos en redondo sen atopar a saída, coa saudade que consume aos presidiarios perpetuos.

Eu falaba coa miña nai a través do satélite, dicíalle Galicia e ela apañaba para min a butaca vella na que meu avó sentaba no cine, o chifro da conserveira que había a carón da nosa casa e os ventos de regreso, os mesmos que lle desordenaban as saias ás rapazas cando íamos á escola. Logo mandábame todo polo correo electrónico cunha nota: “Envíoches este paquetiño virtualmente”, escribía ela no ordenador.

Regresei despois de embarcar peixe en todos os mares do mundo, xa gañara a condición de levar sereas tatuadas nas meniñas dos ollos. Cando me mirou coa miña pucha de la, o pantalón de tea branca, as botas de pel de balea e o abrigo cos botóns do cobre, sorríume e berrou.

Por fin volviches, non conseguía apañar unha palabra que che trouxera onda min.

III. Ulises no mar da amizade.

Roberto deixou de facer camiños enriba da mesa coas cunchas dos caramuxos que recollera na praia e dedicouse a esculcar de onde saíra aquel orballo repentino. O que mirou foi a súa mirada atravesando a choiva. Enxergou, sentado, a choiva mollar a miña chaqueta, coa ollada detida nas pingas, no mar cor de chumbo do fondo e na chalana que aboiaba nunha das lapelas da miña chaqueta mollada pola chuvia.

Sempre teño esa sensación de que deixamos algo esquecido no recordo – arfou.

Seguro que era certo, pensei, algunhas débedas de encontros e certas despedidas que esfarelaban o tempo ao noso arredor. O tempo, como maquiña de fariña, peneirando sen parar a vida entre os dedos das mans.

Teño a sensación de estar sempre mastigando o mesmo toro de maragota, de estar recollendo na casa da miña avoa un eterno bocado de marmelo preparado sobre unha mesa de mármore branco. A mesma incerteza de soidade deitado nos cons desta illa que cando era neno. Paréceme que en todos estes anos nunca me movín de enriba das pedras que abanean.

Roberto repetía as palabras “tal vez”, “poder ser”, “quizais”... e eu poñíame nervioso, “ata pode

ser que?”...pregunteille. Logo estaban os seus movementos, intentando representar o mundo cas partes articuladas do seu corpo. Erguendo moito os brazos por riba da cabeza para conseguir peitear os ventos. Coidei que nos seus recordos eses ventos xa non nos ían desbaratar o pelo, nin nos farían mudar ningún rumbo. Marcharan atrapados pola resaca, no devalo da marea. El colleu folgos e comezou a petar un aire de pandeirada coas mans na mesa da taberna de Checho. Logo entoou baixiño: “Vente ventiño do norte, vinte ventiño noroeste...”

A min o de lembrar ventos sempre me gustou. Díxencho, verdade? Atopei unha foto ciscada entre as páxinas dunha novela de dous rapaces collidos polo ombro nun recheo que hoxe non existe; amosan un buraz pendurado dunha liña.

Roberto levantou a cara devagar, levou o vaso aos beizos, deixou escorregar un grollo de viño pola gorxa, e engadiu con acento de lembranza.

Esa foto era no peirao de madeira da conserveira, tiñamos dez ou once anos.

Sorrín con mágoa, pero ninguén me viu. Fixérase de noite e debía estar a chover enriba dos soportais da Rúa do Vilar. Estabamos na Illa de Ons oíndo chover en Compostela.

De todos os xeitos, non é un mal recordo o desa foto – arriou.

Iso soltouno á altura do Cairo; diante do areal de Canexol cando íamos camiño do Buraco. Eu faláralle por primeira vez da foto que atopara entre as páxinas dunha novela que me prestara en Compostela, o inverno pasado.

Lembro o día no que fixemos esa foto. Non é un mal recordo de cando eramos dous rillotes e andabamos aos buracos.

Estabamos baixando pola Praza de Cervantes cara á Quintana. Iamos buligar aos colegas enlencidos, deitados nas escaleiras. Roberto bruou ao baixar os chanzos da ponte dese navío de pedra: “e fomos ficando sós, o mar, o barco e máis nós”.

A Quintana, o noso ventre do silencio, interior e sentimental; nada de nós se podería entender sen ela. Estabamos tan sós sen mar en Compostela. Roberto botou a man dentro da bolsa que leva pendurada do ombro tirou fóra o Moby Dick e entregouma. “Toma –díxome- vai ser o mellor que liches nunca”.

Pola noite, deitado, sinaléi cunha foto a páxina ata onde lera.

Mi madriña, que rápido se nos botou a noite enriba! –sorprendinme.

Achegábase unha treboada de sur. Desvíamonos para ir mirala. Aceleramos o paso, alancamos gabeando entre os eucaliptos para perdernos nunha calella de fento mollado e lama endurecida. Viñamos de Melide e morriamos por chegar canto antes ao Buraco.

Ei, ti! –berrácheme - Non teñas tanta présa por entrar nesa noite escura. Veña, temos tempo, paramos na baiuca e tomamos algo de comer e mais un carolino.

Respondinlle cravando os dentes no raxo dunha ración de polbo servido na da Viúva, que metera, cunha pataca cocida, entre dous anacos de pan. Trabei no pan coma se fora na caluga da muller núa, refén saída do mar, na praia de Melide. O aceite esvaroume polos pelos da barba.

Na illa de Ons, estamos ollando dende a varanda da taberna unha treboada que afundía os mundos que quedaban contra a banda de terra, Roberto asubiaba unha melodía de ventos encontrados.

Está de pé, coas mans apoiadas na varanda. Lembrei como era coas orellas inzadas de frieiras, sorbendo as luras do nariz, subindo as escaleiras de pedra da escola vella, poñéndolle música a aquela letra: “Benito Olla ten un asubío para chamar as mozas da Bando do Río...”

- Ti andabas a pillar das patelas dos homes e das rapetas na praia –acuseino.

- Teu pai nunca mo perdoou – retrucou -. O patrón do teu pai...largaba aquel aparello e parecía que todo o peixe do mar coubese alí dentro.

Roberto sorriu, pero ninguén o mirou. Viñera a noite a cubrir o noso pequeno espazo de corpos a abanear nas cadeiras, cos pé apoiados na varanda, coas mesas de madeira detrás nosa. Pediu outro carolino.

Ei, xefe, aquí un carolino!

Foi máis un laio ca un borboriño; un aturuxo de esnafrado afundido na escuridade dun mar sen estrelas. No Curro de Nós esmagaba Roberto súa voz contra o costado das chalanas. Ninguén oía a voz perdida de Roberto. A súa voz, pensei eu, fita vermella nunha cova de seda negra.

Chámao de novo – alenteino -, e dille que sexa tinta femia de Cela.

- Manda carallo, tinta femia de Cela na Illa!

E deulle o riso. A gargallada gabeou pola costa do Faro e baixou polos cantís sementados de percebes, perdéndose nas grutas onde se aparean os congros, no reino da serea.

- Así que gardas no Moby Dick a foto dos rapaces no peirao?...langrán – ironizou.

- Gardo as voces dos nenos que saían fungando da escola –respondín botando un grolo dun viño que era vinagre - e axexaban aos mariñeiros que viñan do mar, agachados baixo as táboas do peirao, cos pantalóns baixados e arremangados nos nocellos, deixando na praia a mancha escura dos xurelos en salmoira que cearan de madrugada no barco. Cando estaban anicados sobre si mesmos, nós comezabamos a berrar: Acudide a cagar! Acudide a cagar!

Púxose Roberto tenro.

- Non tiñades corazón.

- Berrabámoslle aos homes que coñecían o laño onde viven as sereas. Gardo aquel berro na memoria asociado as marusías cubrindo os penedos de Pescadoira.

Deixou que un intre de dozura quecese o recordo e logo, poñendo voz de John Balan, empezou de novo a cantar: “En tardes de domingo tan grises coma a cor dos teus ollos...”.

Levantouse da cadeira e comezou a se mover. Bailaba emparellado coa sombra ca a luz do faro pintaba do seu corpo. Cun carolino nunha man e un cigarro na outra. Uns que había na mesa do comedor fixéronlle palmas. Semellaba que toda a illa lle servise de escenario de fondo, e aquela correioira que nacía no Curro e remataba no Buraco do Inferno, fose un bulevar cosmopolita, unha pasarela alumeada por centos de letreiros de neon pola que Roberto esvaraba elegantemente, coma un Fred Astaire de pacotilla actuando nun Broddway local de dorneiros e naseiros.

- Non hai mellor foto para ese libro – asegurou.

- Máis que a foto nese libro gardo o ruído do mar a traballar na area pola noite, sen descanso; e gardo o frío irreparable que acompañaba ao vento do norte no devalo das tardes de inverno, detrás dos cristais da tenda da miña avoa. Eu estaba a mirar sempre o peirao a través dos cristais.

Gardo o recordo da poalla lenta e fría que emborrallaba o mundo, cun corazón enfebrecido baténdome no peito; agardaba por ela, devecía por mirala deitada, miña rula, na cuberta de proa da chalana, golpeando o trasmallo coa súa cola de serea.

Virouse contra o taberneiro que cuspira con baba de carracho unhas palabras de propina.

- Iso son mamoadas, rapaces, chalanas, botes, dornas... non vos hai coma unha planadora de fibra con dous motores por fóra de douscentos cabalos cada un. Cun barco nesas condicións tráiovos cantas sereas queirades.

- Cala a boca ti, papán, non entendes nada – retrucoulle Roberto -. Que sabes ti? Eran outros tempos, aínda entraban baleas pola boca da ría.

Enfrontouse a el, a piques estivo de trucalo. Sentou encalmado na cadeira, coma un vello enredado nunha partida interminable de tute cabrón. Arriaba palabras que ferían coma amocelos.

- Non lle fagas caso ningún – arfei co asubío canso dun fareiro despois do vendaval – está embrutecido polo veneno do seu propio viño e as invernías en soidade desta illa sen almas. Somos os fillos do capitán Ahad, lembrás?

O relato curto de Xaime Domínguez Toxo **Ulises volta das illas** continúa na rede. Veñen de disfrutar de dous capítulos e medio, mais, a historia completa está composta por seis. Ésta é a primeira vez que se publica completo pois a súa estrea tivo lugar por entregas. Para rematar de ler o texto deben dirixirse ó blogue da asociación [<http://osgalos.wordpress.com>] onde o atoparán en formato (.pdf). A redacción de OS GALOS prégalles disculpen as molestias.
